

τας κοντά στη θάλασσα, στα δστρακα και στους ανθρώπους.

Ἄντρεά Μπελεζίνη,

Εἶσαι ὅποιος νά 'ναι κι εἰμῖ ὅποιος νά 'ναι. Λές νά μπορεί νά γίνει αὐτό: νά περάσει ὁ ἀναγνώστης ἀπ' αὐτά τὰ γραφτά σά νά μὴν εἶναι γλώσσα μου γραμμένη γιὰ σένα ἀλλὰ γλώσσα ἑλληνική, δημοτική, δημοκρατική (δὲν ἔχουμε ἄλλη λέξη, ἄς μᾶς ἀρκέσει), κοινὴ σὰν τοὺς δημοτικούς στίχους μας πού καιρῶ, ἐλπίζω, παρεβάλλονται; Τότε ἄς ποῦμε πῶς δὲν ἔγραφα ἐγώ, δὲν ἔγραφα τίποτα στὸν Ἄντρεά Μπελεζίνη, καὶ δὲν εἶμαι λοιπὸν συγγραφέας ἢ ποιητῆς ἢ διανοούμενος (θὲ μου!) πού γράφει στὸν κριτικὸ, ἀλλὰ θά μοῦ ἐπιτραπεί ν' ἀποχωρήσω στὴ ζωὴ πού περιέχει αὐτά τὰ γραφτά καὶ τὸν Ἄντρεά Μπελεζίνη πού τόσο πολλὰ τοῦ χροστίσονται.

Λοιπὸν, Ἄντρεά, ἐσὺ εἶσαι ἐγώ, ἐγώ εἶμαι ὅποιος νά 'ναι καὶ τὰ δστρακα εἶναι στὸν αἴφωνα τὰ δστρακα τὰ θαλασσινὰ καὶ ὁ ἱερός ἔρωτας τοῦ ἱεροῦ σκεύους τοῦ κόσμου.

Ἄντρεά Μπελεζίνη,

σὲ χαιρετάω ἔτσι κι ἄς μᾶς χαιρετήσουν ὀ-

Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ

Ἡ προφορική γλώσσα εἶναι ἀπὸ τὴν ἀρχή, τὸ βασικὸ μέλημα τῆς «Τόριας». Μιλώντας πάλι σήμερα γι' αὐτά, θά ἔπρεπε νά ποῦμε κάπως ἀποφασιστικά τὰ παρακάτω:

Ἡ τυπογραφικὴ παράσταση νεκρώνει τὴ γλώσσα (καὶ μᾶς). Μόνο ἡ ἐλευθερὴ γραφή, ἡ φυσιολογικὴ συνέχεια τῆς παιδικῆς, μπορεί νά κρατήσει κατὰ ἀπὸ τὴ γλώσσα. Γιατί τί εἶναι ἐπιτέλους τὰ γράμματα; Ἀκόμη καὶ σὰν κινεζικὲς ζωγραφικὲς εἶναι δεσμωτικά. Πρέπει λοιπὸν ἡ γραφή νά εἶναι ζωντανή, νά τρέπεται πρὸς τὴς ἀπόψεις τῆς προσωπικῆς ζωῆς— καὶ ἄς προσέχεται ὅ,τι προσέχεται ἀπὸ αὐτὴν. γράμματα ἢ ἄλλα σύμβολα, ἄλλες μορφὲς γραφῆς, ὀτιδήποτε προκύψει: κάπου θά σταματήσει ἐναρμονισμένη μὲ τὴ φῶση τῆς, δηλαδὴ τὴ φῶση.

Ἡ γραφή λοιπὸν θά πρέπει νά εἶναι χειρόγραφη, νά μὴν ἀποκόπτεται ἀπ' τὸ χέρι, νά παρουσιάζεται σὲ χειρόγραφο. Ἡ φωνογραφικὴ. Ἐτσι θά λυθοῦν πολλὰ ζητήματα ἀπ' αὐτά πού ἀνεπίγνωστα ψευτίζον τὴ γλώσσα. Θά μπορέσουμε, ἄς ποῦμε, νά παραστήσουμε πῶ σωστά τοὺς ἤχους, θά παραστήσουμε τοὺς κύριους τόνους στὶς λέξεις καὶ στὶς φράσεις, θ' ἀπαλλαγοῦμε ἀπ' τὴν ἀφύσικη δουλειά στὴ γραμματικὴ, θά ὀρθογραφήσουμε, μὲ δυὸ λόγια, ὅσο εἶναι δυνατό. Ἐτσι κι ἄλλως, ἡ γρα-

φορική γλώσσα, ἀλλὰ ὑποδοθηθική μορφή τῆς γλώσσας τῆς προφορικῆς.

Ἡ προφορική γλώσσα λοιπὸν πρέπει νά μὴν ἐπηρεάζεται ἀπ' τὴ γραφὴ, πρέπει ν' ἀπαλλαγεί ἀπ' αὐτὴν γιὰ νά ἐπιστρέψει στὴ φῶση τῆς, στὴ φῶση. Δάσκαλοι σ' αὐτό, κολοί: ἡ λαϊκὴ γλώσσα, τὰ παιδιά, ἡ φῶση, ὁ ἔρωτας ἢ: τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι σὰν δημοτικὸς τρόπος, σὰν ἀνθρώπινη ἐκδίωξη τοῦ ἀνθρωπισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος; ἔτσι γίνονται οἱ Προτάσεις γιὰ τὸ δημοτικὸ τραγοῦδι.

Τέτοιον προφορική γλώσσα καθαρὴ ὅσο γίνεται, θ' ἀποκαταστήσει τὴν κοινὴν ἀνθρώπου - φῶση, θά κάνει δυνατὴ ἀκόμη καὶ τὴν ἀντίληψη τῆς γλώσσας τῶν μηχανῶν. Θά εἶναι μὴ γλώσσα ζωντανή, θά εἶναι πραγματικὰ ἐμὰ ἀνάσα πού μᾶς ζεῖ καὶ ἐμὰς δίνει, ἀνθρωπισμένη ἀπ' τὸ βιολογικὸ μας ἐπίπεδο τὴ δυνατότητα νά μιλήσουμε («Τόρια II»). Ἐτσι ἡ γλώσσα εἶναι φυσικὸ τοπίο σ' ἄλλα φυσικὰ τοπία καὶ οἱ λέξεις κλαδιά πού μεγαλώνουν, φάλλα καὶ καρποί, ἀπὸ μεταφυσικὴ γίνεται φυσικὴ ὅπως ἔγραφε ὁ Σολωμός, καὶ θά γράφουμε ποιήματα πού θά μεγαλώνουν (GROW) πού ἤθελε ὁ CUMMINGS — θά εἶναι δηλαδὴ γλώσσα πού πλήρως ἀποδίδει τὴν ὅλη γλώσσα (Δις: τὸ βιβλίον μου Μικρὸ

Σωκράτης Δ. Σκαρτσῆς

Τ.Γ.: Ἄν τὸ Ἡμερολόγιό μου σὲ τέλος τοῦ ΟΥΣΤΡΑΚΟΤ σοῦ φαίνεται πῶς ἐξέζη, ἄς τὸ ποῦμε γιὰ τὴν «Τόρια» ἔτσι: Εἶναι γραφτά ἀδιάβαστα (μῆσα ἀπὸ κολλὰ) πού μιλάνε πολὺ ἄμεσα. Δὲν τὰ δημοσιεύω, μῆσα πού ἀνάμεσα τῆς βγήκε ἡ ἐΠρώτη γραφή. Ἰσως δὲ μ' ἀρέσουν ἀπὸ γλώσσα, ὅμως εἶναι πραγματικὰ ἡμερολόγιο ζωῆς καὶ ποιητικῆς, ὅσο κι ἂν δὲν εἶναι γραφτά δημοσιεύσιμα. Πρέπει λοιπὸν νά τὰ μελετήω. Ἦν αὐτὸ τὰ βάζω ἀπὸ κοντά, γιὰ νά δεῖς (καὶ οἱ ἀναγνώστες γύρω σου — ἢ ἐσὺ ἀνάμεσα τους) πῶς διαβάζω τὰ κείμενα πού ἀκολουθοῦν. Βλέπεις, πολλὰ μπορείς νά κάνεις ὅταν μιλᾶς σὲ κριτικὸ πού εἶναι ὁ Ἄντρεας Μπελεζίνης).

δοκίμιο γιά τή γλώσσα, 1967). Γιά μιὰ τέ-
τοια γλώσσα οί ειδικές ἐθνικές γλώσσες εἶναι
ἐκφάνσεις τῆς ἀνθρωπιάς, πού εἶναι διεθνῆς,
γλώσσα διανθρώπινη, πού γεννιέται διάφορη
κι ὁμοία ὅπως κι ὅσο οἱ ἄνθρωποι. Θά εἶναι
μιὰ γλώσσα — φυτά — ζῶα — ἄνθρωποι —

ὅλα τ' ἀνθρωπινά — γλώσσα — ἀκόμη καί
γραφή. Μιά γλώσσα πού τώρα - αἰώνια γεν-
νιέται.

*Δές τίς ὡς τὰ τώρα Μελέτες γλώσσας καί
ποίησις)*

Ε Μ Ε Ι Σ

ΠΑΙΔΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

★

*Ἡ παιδική γλώσσα εἶναι γιά τήν «Ἑ-
δωλα» ἢ πιό σημαντική καί τή μελετᾶται μέ
θεοσκεπτικὸ σεβασμό. Χαιρόμαστε τήν κοσμο-
γονική μ' αὐτὴν ἐπαφή, εἶναι ὅμως τὸ ἴδιο με-
γάλη ἢ ὀδύνη, πού παίρνουμε τὰ παιδιά καί
τὰ κάνουμε τυποποιημένους ἀνθρώπους. Καί
μελετᾶμε μιὰ Ἀπολογία στὰ παιδιά· ἢ μήπως
πρέπει νά εἶναι Παράκληση; Συγγνώμης ἢ
Παιδείας. Σίγουρα ὅμως ζωική ἐπαφή, ζων-
τανὸς διάλογος γονιῶν - παιδιῶν τους, διάλο-
γος πλήρης κι ἐπαρκῆς)*

★

*Μπαμπά, πὼς φουάνε τίς καρμπούξες καί
κατεβαίνει τὸ πανί τῆς σημαίας; *Τ' ἄλογα
τὰ διαβάνε γιά νά ξεκινήσουν. Δὲ μποροῦν
νάν τους ποῦν; Ξεκίνα! *Ντμπρο (περίπου:
πὼς νά γραφτεῖ...) τί σημαίνει, μπαμπά;
*Μπαμπά, ὅταν πεθάνουμε ἔμεῖς θά γεννηθοῦν
ἄλλοι ἄνθρωποι; *Μπαμπά, ἐκτός ἀπ' τ' ἀ-
γόγια γεννᾶνε ὅλοι παιδιά; Κι οἱ κομμῶντες
κι οἱ μωδίστριες; *Ἄμα γίνεις γιαντρός, ὄχι.
*Μπαμπά, ὁ ἥλιος πὼς ἔρχεται κοντά μας;
Μπαμπά, ἔχουμε ἥλιοδροχὴ ἢ ἡλιοκρόν. *Θά
γεμίσει ἡ θάλασσα ὡς τὸν οὐρανὸ καί θά βρέ-
ξει τὰ μούτρα τοῦ κόσμου. *Ἐγινε κόλας ὁ
καφέ. Φαίνεται θά ναι φίλος μέ τὸν ἄλλο
πού ἤπιας. *Μπαμπά ὑπάρχουν μαγικά χα-
λιά; (...) *Ἄν ὑπῆρχαν θά σοῦ ἄγαν νά πά-
ρουμε. *—Πρέπει νά τὸ κλείσουμε (τὸ γκά-
ξι), γιατί θ' ἀναπνέσουμε καί θά σκάσουμε
—Κι ἄμα! — Θά πεθάνουμε — Καλύτερα.
Νά φύγουμε καί καμιά φορὰ ἀπ' τὸν κόσμο.
—Γιατί; —Γιατί σὲ λίγες μέρες θά ἴρθουν
κι οἱ ἄλλοι. (Οἱ ἀπαντήσεις, τοῦ παιδιοῦ).
*Πάρουμε μαρμαρωτό; Σ' ἔχω Σ' ἔβαλα.
Δὲν πάει. Τὸ δὲν πάει κολυμπάει *Θά βραχεῖ
ὁ ἥλιος. *Ἐγὼν μιλάουν καθαρεύουσαν. Μα-
μάν, ντύσε μεν! *Τριζόνε τὰ πόδια μου σά
νά εἶναι μυρομήγακα πάνω στὰ πόδια μου ὅταν
μέ παίρνεις καλὴ κούτσα *Τὰ λουλούδια μπο-
ροῦνε νά μὴ μυρίζουνε; τὰ χαρτομάνηλα;
*Σήμερα ὀνειροετικὰ αἰθιο *Μπαμπά, δὲ μ'
ἀρέσει νά ζῶμιε στὴν ἀλήθεια *Οἱ πόλεις, οἱ
δοῦμοι θά τελειώνουν σ' ἕνα γκρομὸ * (Ἐνα
παιδί!) Μπαμπά, κάθε πράγμα κάποτε ὀπω-

δῆποτε θά χαλάσει; (*Ἄλλο παιδί, πιό μι-
κρό!) Δηλαδή κι ἡ Ἑλλάδα θά χαλάσει;
*Ὁ οὐρανὸς εἶναι πάτομα τοῦ Θεοῦ (*Βροχὴ
πολλή) Σά νά πέφτουνε οἱ οὐρανοὶ τρύφαλλα.

ΛΑΪΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

★

*Ἡ καθημερινή, ἢ λαϊκὴ γλώσσα εἶναι ἡ
μόνη πραγματικὴ γλώσσα γιά τὴν πρόχειρη
χρῆση μας — καί γιά τὴ μελέτη μας. *Ἄν τὴ
δοῦμε χωρὶς τὰ ἐπιστημονικά μας ματογυάλια,
μιλάει πραγματικά καί πολλὰ μᾶς λέει. Σ' αὐ-
τὴν ἐπιβιώνει ἡ ζωὴ κι ἡ ἀνθρωπιά, αὐτὴ εἶ-
ναι ἡ γλώσσα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ, αὐτὴ
κάνει τὴ ζωὴ μας ζωή, δηλαδή ποιητικὴ ἢ
δημιουργικὴ τουλάχιστον, πάντως δὲν τὴν ἀ-
φήνει (κι ἂς τὸ φοβόμαστε) μηχανικὴ. *Ἡ
κοινότητα τῆς γλώσσας μᾶς συγκρατεῖ δημο-
τικὸς ἢ δημοκρατικὸς τῆς φύσης ἢ τῆς «δη-
μοκρατίας ἰδεῶν» τοῦ Σολωμοῦ πού ἴξερε καί
μάθαμε γλώσσα καί ποίηση ἀπ' τὸ λαό.

Γιατὶ ὁ μόνος τρόπος νά πείς γιά τὴ γλώ-
σα εἶναι νά μιλήσεις· αὐτὸ κάνουμε ὅλοι, ὄχι
ἐπιστήμη, κι ἀπ' αὐτὸ πρέπει νά μάθει ἡ ἐπι-
στήμη. Μιά τέτοια ἐπιστήμη ποιητικὴ στὴ φύση
τῆς πιά, θά λέει ἐντελῶς ἀλλιότιχα ἀπ' αὐτὰ
πού λέει τώρα, ἂν κοινώνει μέ τὴ γλώσσα
μας, τὴν παροῦσα καί νομοθετοῦσα.

Γιά μᾶς, πρέπει νά εἰπωθεῖ ἡ ζωὴ καί τὸ
εἶπομα νά γραφτεῖ· πρέπει τὸ μίλημα νά δια-
μορφώσει τὸ γράμμα καί νά γλυτώσουμε ἀπὸ
τὸ ψυχρὸ τυπωμένο χαρτί: τὰ φύλλα τῶν βι-
βλίων πρέπει νά γίνουν φύλλα φυτικά)*

★

*Τοῦ ἴδιου μιὰ στοῦ δόξαπατοῦ (καίρια στοῦ
κεφάλι) *Φτωχὸς ὁ πατέρας του! *Δὲν εἶμαι
σὺ σήμερα (δὲν εἶμαι καλὰ) *Ἄι, μπαροῦνη!
*Φαγώθηκες νά... Δὲν τρώγεσαι! Τίς ἔφαγε...
*Ἐφαγες δυὸ λέξεις... *Ἐφαγε τρία γκόλ.
*Ἐνα τι μικρότερο. Μιά ἰδέα μικρότερο *Δὲν
ἔχεις φιλότιμο πάνω σου *Ἀπὸ τότε πού κατά-
λαβα τὸν ἐαυτὸ μου... *Ἴσα νάν τὸ ἰδεῖ ἢ φω-
τιά *Τι ἔχεις; Τι κάνει; *Τοῦμίε ὁ οὐρανός,
ἀλλὰ δὲν πέφτει * Μοῦ κόπηκε τὸ αἷμα *Μπῆ-
κε στὰ ἔντερα * Πετάει ἀπ' τὴ χαρὰ του. Τὸ
βιβλίον ἔκανε φτερά *Τώρα ξέρω πού πατάω
*Μοῦ τὰ τρώει, μοῦ τὰ μασάει *Ἀυτό σηκό-